

A MAGYAR BÚZA ÜGYE

EZZEL a mezőgazdaságunkra nézve oly fontos dologgal a Magyar Szemle a közelmúltban többször is foglalkozott.¹ A legutóbbi közlemény a Magyar Közgazdasági Társaság búzaankéjét ismertette. Helyesen utalt arra, hogy a magyar búza minőségét javítani kell, és hogy az eddig végzett nemesítési munka eredményei e tekintetben biztatók.

Valóban körülbelül négy év előtt indult meg a céltudatos munka arra, hogy a magyar búza, támaszkodva a búzának kedvező itteni talaj és éghajlati viszonyokra, a kanadaikkal legalább is egyértékű standard minőségeket adjon a világpiacnak. Nem hiányzottak eddig sem olyan földművelésügyi miniszteri nyilatkozatok, sajtóbeli közlések, amelyek a munkának egyes mozzanataira világot vetettek. Utalhatunk itt a múlt és folyó évi költségvetési vitára; de főleg arra a publikációra, amit „A földművelésügyi tárca beruházásai (1925—1929.)” c. alatt most tett közzé a földművelésügyi miniszter. Ezek alapján, támaszkodva a gazdaságtársadalomtól beszerzett információkra is, részletes tájékoztatást adhatunk a Szemle olvasóközönségének a magyar búza ügyének jelenlegi stádiumáról.

Nagyon széles a tér, amelyen a szóbanlévő kormányzati és érdekeltségi társadalmi, sok ágú munka folyik. Az egyik főcél: a termelőmunka javítása a talaj művelésben, vetőmag használatban, természetkezelésben, osztályozásban. A másik a rentabilitás biztosítása. A harmadik az értékesítés szervezése, a külföldi piacokon való, megfelelő hely elfoglalása.

E tevékenységnek minden ága olyan szorosan összefügg, annyira kiegészíti, helyesebben szükségelt egyik a másikat, hogy mind a hármát egyszerre munkába kellett venni.

Mindenekelőtt azonban tisztázni kellett búzatermelésünk jelenlegi viszonyait. A közös vámterület keretében ez nem bírt különös fontossággal. Ausztria, Németország minden búzafeleslegünket felvette s a legutóbbi agrárvédvámokat megállapító közös vámtarifa a búzánál is kielégítő árat biztosított a magyar termelésnek. Kiváló, tiszavidéki és fejérvármegyei búzából készült lisztjeink a brit piacon is keresettek voltak. Az ország első búzaminőségi térképét 1885-ben a bécsi tőzsde készítette el. E térkép a búza sikerminőségét 10—2 számokkal jelezte. Az ország jelenlegi területén a legjobb minőségű búza eszerint (10,a, jelű) a Túrkeve—Csongrád—Szentés—Makó—Békéscsaba által

¹ Legutóbb Ihrig Károly: A magyar búza becülete, Magyar Szemle IX. köt. 171. l.

határolt Tiszavidéken terem; Gyula környéke (9.5 jelzéssel) adná a másodrangú tiszavidéki búzát. Az ország jelenlegi területén kívül eső Bánáttal, a felvidékkel, Erdéllyel, Nagyvárad környékével együtt, összesen 11 kerület közül, még a Bánátnak, Székesfehérvár vidékének és Dél-Heves—Budapest környékének van 9 jelzése. A Bácska 8 jelzésű. A felvidék és Erdély, továbbá Magyaróvár és Nagykanizsa vidékének egyrésze 7 jelzést kapott. A leggyengébb búza — 2 jelzésű — eszerint Baranyában terem, a többi, csupa kisterületű körzetek 3—6.5 jelzésű, gyengébb minőségű búzát adnának.

Kétségtelen, hogy ez a közel félszázados, minden tudományos vizsgálati megtámasztást nélkülöző felosztás nem felel meg a mai való helyzetnek. Az 1926. évben, a földművelésügyi kormány talajtani és botanikai szaktekintélyeket küldött ki az Alföld talajviszonyainak részletes feltárására, miután a kir. földtani intézet agrogeológusai már előbb kiterjesztették talajtani tanulmányaikat az egész országra. E tanulmányok eredményei alapján dolgozta ki Treitz Péter csonka hazánk talajterképét s tette közzé az ország termelőtalajait ismertető munkáját.¹

Ez alapvető tanulmányokkal kapcsolatosan indította meg az 1927-ben felállított Országos Gabona- és Lisztkisérleti Állomás a maga munkáját, az országos búzakataszter megalkotását. Ez a kataszter megállapítja, hogy hol, milyen búzaféleség terem, s egyúttal azt is, hogy hol, milyen mértékben felelnek meg a búzatermelésnek a talaj és éghajlati viszonyok, jót és jól termők-e a használt búzaféleségek, vagy pedig másokkal és milyenekkel cserélendők ki. Ez a munkálkodás az országos növénynemesítő és növénytermelési intézetekkel együttesen, valamint természetesen a gazdaközönség élénk közremunkálásával történik. A gabona és lisztkisérleti állomás kipróbálja az egyes búzaféleségeket, a lisztgyártás és sütőképesség szempontjából is. Az akció céltudatoságát a földművelésügyi miniszter idézett kiadványának a következő passzusai mutatják:

„A búza a mi talaj- és éghajlati viszonyainknak, meg népünk termelési és táplálkozási szokásainak összehatásával származott értékes termékünk. A 9.1 millió hold szántóföldnek ez a múlt évben is közel egyharmadát foglalta el. Meggyőződésem szerint vétek lenne a mi pompás búzaféleségeinkben levő nagy értékeket áldozatul hozni a mostanság kedvezőtlen és egyáltalán, a tengerentúli extenzív tömegtermelés folytán nagyon változókonny világpiacon konjunktúráknak ... Már csak azért is, mert a legjobban állja a mi időjárásunk szélsőségeit, s teljesen hozzá alkalmazkodik a talajviszonyokhoz... Nem szabad arról lemondanunk, hogy a magyar búzát versenyen felül álló, világpiacon standard áruvá igyekezzünk kitenyészteni. Olyanná, amelynek értékes tápláló tartalma, nagy sütőképessége, legalább a finomabb tézstaneműek készítésénél versenyen kívül áll, s nemzetközileg elismert, kiváló táplálkozási cikk. Ma kb. 600, mások szerint 400 féleségét termeljük a búzának. E tarthatatlan állapot helyére olyat kell kikiizdenünk, hogy csak a homogén típusok, nagyobb, kiegyenlített tömegkvantumok előállítására szükséges féleségeket termeljük. Olyanokat, amelyek gazdag sikértartalma és kiadós sütőképessége, lisztünknek az említett kiváltóságos világpiacon pozíciót adja meg.“

Ám lássuk, hogy az ügy fontosságának kellő méltánylásán és a célvilágos kitzítésén kívül mi történt a gyakorlati megvalósítás terén?

¹ Csonka-Magyarország termőtalaja, Budapest 1929. A magyar szaktudomány nagy nemzetközi sikerét jelenti az, hogy a Treitz által megállapított térképezési módot és talajbeosztást, az általa szerkesztett térképet a Nemzetközi Talajtani Bizottság V. Bizottsága, az 1926-iki budapesti konferenciáján alapul fogadta el.

A kormánynak természetesen tekintetbe kellett venni azt, hogy mezőgazdaságunk a jövedelmezőség tekintetében már 1926-ban súlyos válságba jutott és hogy az ország művelés alatt álló területének 66%-a kisbirtokosok kezén van. Tehát éppen azokéban az elemekben, amelyek kockázatos kísérletekre a legkevésbé áldozhatnak, — amelyek szakértelme, a modern gazdasági tudás szempontjából jelentékeny gyarapításra szorul. Anyagi támogatással és kiterjedt oktató munkával kellett tehát az országot az összeomlás után a mezőgazdasági haladás terére ismét reáirányítani és rajta megtartani. A földművelésügyi kormány közel 20 milliót fordított, az évi költségvetési adományokon kívül, speciálisan a szántóföldi termelés javítására. E költség legnagyobb részében az Alföldnek, a legjobb búzatermelő területnek jutott.

Évenként több száz métermázsas nemesített vetőmag került, a budapesti szokványbúza árán, a kisgazdaságokba, a mezőgazdasági kamarák közbejöttével. Ezek szakemberei, az illetékes tudományos intézetekkel együtt, figyelték és lajstromozták az elért eredményeket. Tehát megindult az országos terjedelmű munkálkodás a búzaféleségek kipróbálására. Ennek eredményei, az országos gabona- és liszt-kísérleti állomás vizsgálati eredményeivel együtt adják az alapot a kipróbált vetőmagféleségek nagyarányú terjesztésére.

Nagyon természetes, hogy a kiváló színvonalú gazdaságokban előállított nemesített vetőmagvakból csak a jól kezelt gazdaságokban lehet megbízható és használható eredményeket kapni. Egyidejűleg meg kellett indítani a kisebb gazdaságokban is a jobb talajművelés, trágyázás, műtrágyázás nagyarányú terjesztését. Ezt a célt szolgálja a 15—20% árkedvezménnyel, törlesztésre beszerezhetővé tett 600 traktor, 1500 vetőgép, 180 szelektor, 300 vágón ingyen, 22.000 vágón kedvezményesen áron kiosztott műtrágya, mintegy 515.000 kisgazdaság javára. A műtrágya használatának első bevezetése főleg az Alföldön történt, ahol az istállótrágya termelés is jóval kisebb, mint a másik két országrészben. (Az Alföldön 7 hold szántóra esik 1 szarvasmarha, északon 4.86 holdra, a Dunántúl 3.8 holdra). Ugyancsak legnagyobb része az Alföldre került a kedvezményesen kiosztott 7600 mm pillangós-növény-magnak, amellyel a pillangós-takarmányfélék termelését és a zöldtrágyázás alkalmazását igyekezett a földművelésügyi kormány terjesztetni. A helyes istálló-trágya kezelés ismereteinek terjesztése érdekében eddig 1000 községben létesített a kormány minta-trágyatelepet, — főleg az Alföldön.

Mindezek a propagatív —példaadó intézkedések a termésátlagok gyarapodását, tehát a termelési költségeknek aránylagos apasztását szolgálják. Közvetve a búzatermelés rentabilitásának emelését is.

Az alföldi búzatermelés javítását szolgálja a 800.000 holdnyi, tiszántúli szikesterület megindult javítása is. A bevált javítási módszer megállapítása a Sigmond és Treitz professzorok munkájának eredménye, a magyar tudomány nemzetközileg elismert nagy vívmánya. Ami tiszántúli Alföldünknek, mely az Ujszász—Szegedi vonalig benyulik a Duna—Tisza-közébe is, talaja éppen az a közömbös, vagy gyengén lúgos, vastag humuszréteggel takart fekete vályogtalaj (csernozjom) — amelyet a búza szeret; ezzel azonos talajon teremnek az

amerikai prairie- és Manitoba-búzák. Ugyan ilyen talaj van még a Duna és Balaton között, valamint a Győr—Komárom vidéki Kis-Alföldön és Alsó Hevesben—Borsodban. Ezt a magyarországi elsőrangú búzatalajt legalább 2 millió holdra lehet tenni. A 800.000 holdnyi sós és degradált alkáli talajokat, amelyek speciálisan kedvező időjárás mellett teremnek csak, az immár teljesen bevált javítási módokkal, a legjobban és legállandóbban termő búzatalajokká lehet alakítani.

A földművelésügyi kormány alapvető intézkedéseinek ez a megállapítása, — több, a Manitoba I-nél is nagyobb értékű feleség előállítás, helyezte azután igazán reális alapra a magyar búza ügyét s ezzel termelése fejlesztésének munkaprogramját.

A termelés természetesen csak akkor fejleszthető, ha rentábilis. Az alföldi éghajlati viszonyoknak megfelelő, a talaj víztartó képességét megadó talajművelés, a hasznos baktériumok tenyésztését előmozdító helyes istálló-trágyázás, a talaj hiányzó tápanyagait pótló műtrágyázás, szóval a teljesen kifogástalan üzemvitel, hiába ad sokkal nagyobb terméseredményeket, ha a termelést nem lehet haszonnal értékesíteni, — a búzatermelést jövedelmezővé, vagy legalább is veszteségnélkülivé tenni.

Erre való tekintettel biztosított a kormány a mezőgazdaságnak a folyó költségvetési évig 252.6 milliónyi beruházási hitelt, amelyből 100 millió olcsó termelési kölcsönökre, 80 millió pedig a termelés és értékesítés segítésére használtatott fel olyképpen, hogy csak közvetve térül vissza. Az Összeg többi része ármentesítésre, vizimunkálatokra ment. A mezőgazdasági hitel drágasága folytán a termelésre súlyosodó évi kamatterhek csökkenteni az újabban rendelkezésre kapott 180 millió. Viszont az olcsó zöld, meg közraktári hitelt fogja lehetővé tenni a közraktári intézmény szervezése. Ez különben a búzaféleségek egyenlősítésének, standardizálásának is egyik alapvető intézkedése.

Olcsó hitel alapjává teszi a búzát az ingójelzálog intézményének rendszeresítése, a magtárban lévő készletekre nézve.

A zöldhitelek szabályozása és az uzsorás elővételek lehetetlenné tétele elhatározólag fog hatni arra nézve, hogy a gazda a búzájáért a természetes piaci árat kapja meg.

Elhatározta továbbá a kormány, hogy a megkezdett akciók nagyobb arányú folytatására is megszerzi a szükséges beruházási tőkét. Ezek az akciók természetesen az összes mezőgazdasági termelési ágakat szolgálják. De legnagyobb részükben mégis a szántóföldi termelés, tehát a búzatermelés javára esnek.

Utoljára említjük a búzatermelés jövedelmezőségét közvetlenül szolgáló, átmeneti jellegű intézkedést, a búza és rozs forgalombahozatalánál érvényesülő segélyt. Ez az ú. n. gabnajej alkalmazása útján történik. Mindenkinél, aki búzát vagy rozst vásárol, mázsánként 3 P értékű gabnajejyet kell vennie, mely, mint árpótlék, a budapesti tőzsdei áron felül a termelőt illeti. Az eladásra nem termelő kisgazdák adóelengedésben részesülnek. A gabnajejyeket az állam mindenféle közadók fizetésére elfogadja, illetve készpénzben beváltja. Az erre, valamint a kisbirtokosok adókedvezményére szükséges összeget, a finom lisztekre kivetett és a malmoktól beszedendő felárból, a kávé, tea stb.

pénzügyi vámjainak, valamint a dohányárúknak mérsékelt emeléséből szedi be a pénzügyi kormány. A finom lisztek, igaz, megdrágulhatnak, de a búzatermelőnek biztosítva van métermázsánként 3 P felár. A termelés segélyösszege így kb. 46—48 millió, viszont a földadó elengedésénél csak 35 millió lehetne és ez az államháztartás egyensúlyát is károsan befolyásolná. A gabnajegy-felár közgazdasági jogsultságát az adja meg, hogy ez tulajdonképpen a nem érvényesülő védvámot pótolja, tehát csak a búza- és rozstermelést megillető védelem erejéig drágíthatja a fogyasztást. Erre a védelemre pedig legalább ezidőszerint és átmenetileg feltétlen szükség van. Másként a búzatermelés, tehát egész mezőgazdaságunk hanyatlík és vásárlóképessége is olyan katasztrofálisan gyengül, hogy azt egész gazdasági életünk súlyosan megérzi.

Ha áttekintünk a búza ügyének sokoldalú felkarolását jelentő intézkedéseken, megállapíthatjuk, hogy a gazdaközönség és a kormány évek óta élénk alkotó munkában van. Tehát, bár kétségtelen, hogy ezt a munkát a világválság és a területconkításból folyó speciális bajaink akadályozzák, még sem kell kétségbeesnünk búzatermelésünk mostani nehéz viszonyai miatt. Sőt jó reménységgel lehetünk a jövő fejleményei iránt. Már csak azért is, mert a magyar búza világpiacon sorsát, jobb értékesülését, végre is a minőségi verseny fogja eldönteni. Ebben pedig, mivel mi őszi-búzát termelünk, határozott előnyünk van a Manitoba tavaszi-búzákkal szemben. A hosszabb tenyészeti idő alatt könnyebb a búza belső értékének gyarapítása, mint a tavaszi-búza termelésnél. És végül is, ami egész búzakivitelünk, ami most 5—8 millió métermázsa és talán 12—15 millió métermázsaig fokozható, Európa 120—150 millió métermázsanyi évi szükségletének csak 8—10%-át alkotja. Tehát a mi kiváló minőségben előállítható kisebb kvantumunk Európa finomtésza szükséglete részéről évenként könnyen felvehető.

Ebben a helyzetben valóban nincs szükség arra, hogy a kormány megtiltsa a legkiválóbb búzafajtáknak itthoni kenyérsütésre való felhasználását, — már csak a tilalom keresztülvihetlensége miatt sem. A rozs kötelező keverése viszont célszerű lehet, és minden zaklató rendszabály nélkül foganatosítható, ha szüksége és hasznossága nyilvánvalóan bebizonyul.

Végző eredményünk: a magyar búza nincs a romlás útján.